

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
МЭДЭЭЛЭЛ, ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХЭЛТЭС

МӨНГӨ УГААХ, ТАТВАР ТӨЛӨХӨӨС ЗАЙЛСХИЙХ ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭХ
БОЛОН ОФФШОРТ ХАДГАЛАГДАЖ БУЙ ХУУЛЬ БУС ХӨРӨНГИЙГ БУЦААН ОЛГОХ
ОЛОН УЛСЫН ХАМТЫН АЖИЛЛАГААНЫ ТУХАЙ

(Лавлагаа, мэдээлэл)

СТ-17/409

Хянасан: Ц.Норовдондог (PhD)

Гүйцэтгэсэн судлаач: Г.Билгээ
Д.Халиун

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ.....	2
НЭГ. МӨНГӨ УГААХ БОЛОН ТАТВАРААС ЗАЙЛСХИЙХ ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭЖ БУЙ ОЛОН УЛСЫН ТУРШЛАГА	3
МӨНГӨ УГААХТАЙ ТЭМЦЭЖ БУЙ ОЛОН УЛСЫН НЭГДЭЛ, ТЭДГЭЭРИЙН БҮТЭЦ ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ	3
НЭГДСЭН ҮНДЭСТНИЙ БАЙГУУЛЛАГА	4
ОЛОН УЛСЫН САНХҮҮГИЙН ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭХ БАЙГУУЛЛАГА (ФАТФ).....	5
ФАТФ-ТАЙ ИЖИЛ ТӨСТЭЙ БҮС НУТГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУД.....	7
ИНТЕРПОЛ	9
ЭГМОНТЫН БҮЛЭГ	10
ВОЛЬФСБЕРГИЙН ПРОЦЕСС.....	11
ОЛОН УЛСЫН ВАЛЮТЫН САН БА ДЭЛХИЙН БАНК.....	11
АЗИЙН ХӨГЖЛИЙН БАНК	11
ТАТВАРААС ЗАЙЛСХИЙХ ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭЖ БУЙ ОЛОН УЛСЫН ТУРШЛАГА.....	11
ХОЁР. ОФФШОРТ ХАДГАЛАГДАЖ БАЙГАА ХУУЛЬ БУС ХӨРӨНГИЙГ БУЦААН ОЛГОХ МЕХАНИЗМ	12
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	19
АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ.....	20
ХАВСРАЛТ	21

УДИРТГАЛ

УИХ-ын гишүүн Т.Аюурсайханы захиалгаар “Мөнгө угаах, татвар төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэрэгтэй тэмцэх болон оффшорт хадгалагдаж буй хууль бус хөрөнгийг буцаан олгох олон улсын хамтын ажиллагааны тухай” лавлагаа, мэдээллийг бэлтгэв.

Судалгааны хамрах хүрээ: Судалгааны нэгдүгээр хэсэгт мөнгө угаахтай тэмцэж буй олон улсын байгууллагуудын бүтэц зохион байгуулалт, татвар төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэрэгтэй тэмцэж буй олон улсын туршлагын талаар, хоёрдугаар хэсэгт оффшорт хадгалагдаж байгаа хууль бус хөрөнгийг татах, хяналт шалгалт явуулах, хариуцлага тооцох чиглэлээр гадаад орнуудын нэгдэл, үйл ажиллагааны талаар тус тус судаллаа.

Судалгааны хураангуй: Мөнгө угаах¹ нь хууль бус орлогын эх үүсвэрээ аливаа эрсдэлд оруулалгүйгээр түүнээс олсон ашиг, орлогоо тааваараа ашиглахад туслах, санхүүгийн аюулгүй байдлаа хамгаалахад чиглэгдсэн үйл явц бөгөөд байршуулах, тараах буюу гүйлгээнд оруулах, буцааж төвлөрүүлэх гэсэн 3 үе шаттайгаар² хийгддэг байна. Ингэхдээ мөнгө угаах гэмт хэргийн арга хэлбэр нь терроризмыг санхүүжүүлэхтэй ижил төстэй явагддаг тул энэ хоёр гэмт хэргийг нягт холбодог ч агуулгын хувьд мөнгө угаах нь хууль бус орлогыг хууль ёсны юм шиг харуулахыг зорьдог байхад терроризмыг санхүүжүүлэх нь хууль ёсны орлогоор хууль бус үйл ажиллагаанд зарцуулахыг зорьдогоруо ялгаатай байна. Үүнтэй адилаар мөнгө угаах болон татвараас зайлсхийх нь хоорондоо нягт холбоотой асуудлууд юм. Мөнгө угаах нь татвараас зайлсхийж буй явдал мөн боловч татвараас зайлсхийж буй тохиолдол бүр мөнгө угааж буй явдал биш бөгөөд хөрөнгийн эх үүсвэрийн хувьд хууль бус байх албагүй юм.

Орчин үед хэд хэдэн олон улсын байгууллага, мөн үндэсний болон олон талт санхүүгийн байгууллагууд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхэд чиглэгдсэн үйл ажиллагаагаа эрчимжүүлж байна. Олон улсын санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага буюу ФАТФ (Financial Action Task Force) болон Банкны хяналт шалгалтын Базелийн хороо зэрэг нь мөнгө угаахтай тэмцэх стандарт удирдамжууд боловсруулж гаргадаг бол Эгмонт групп, Интерпол зэрэг нь эдгээр стандартуудыг хэрэгжүүлэхэд мэдээлэл солилцох замаар дэмжлэг үзүүлдэг байна. НҮБ-ын Хар тамхи, гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага (UNODC), Дэлхийн банк болон Олон улсын валютын сан нь улс орнуудын мөнгө угаахтай тэмцэж буй үндэсний хэрэгжилтийг хянах, үнэлгээ хийхээс гадна мөнгө угаахтай тэмцэх чадавхыг дээшлүүлэхэд техникийн туслалцаа үзүүлдэг байна. Бусад олон улсын болон бүс нутгийн байгууллагууд болох Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага (ЭЗХАХБ), Их хорь зэрэг нь мөнгө угаахтай тэмцэх төрөл бүрийн асуудлаар ажлын хэсэг (working groups) байгуулан ажиллаж байна.

Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх асуудал нь олон улсын байгууллагуудаас гадна хувийн хэвшлийн бүлгүүд (Вольфксберг гм), үндэсний буюу дотоодын санхүүгийн зохицуулагчид, хууль сахиулах байгууллага, шүүх зэрэг олон оролцогч нарын цогц бөгөөд уялдаа холбоо бүхий олон талт хамтын ажиллагаанаас ихээхэн хамаардаг байна.

¹ Монгол банк, Санхүү мэдээллийн алба

<http://resource3.sodovision.com/shuuh/file/2014/4/5zfdq85vyutwl0l0ledafwrrw/%D0%9C%D3%A8%D0%9D%D0%93%D3%A8%20%D0%A3%D0%93%D0%90%D0%90%D0%A5%20%D0%93%D0%AD%D0%9C%D0%A2%20%D0%A5%D0%AD%D0%A0%D0%AD%D0%93.pdf>

² Ibid, I үе шат буюу байршуулах үе шатанд хууль бусаар олсон мөнгөө хаа нэгтгээ байршуулах шаардлагатай байдаг. Тухайлбал, гэмт этгээд өөр хүний нэр дээр банкинд нээлгэсэн дансанд хууль бусаар олсон мөнгөө анхаарал татахааргүй хэмжээтэйгээр таслан хийх, үнэт цаас, чек, хувьцаа худалдан авах, эсхүл байр, байшин ч худалдан авах замаар байршуулж болно. II үе шатанд гарал үүслийг нь нуун далдлах, хууль ёсны орлого мэт харагдуулах зорилготойгоор нэгэнт байршуулсан мөнгөө эргэлтэнд оруулдаг. Жишээлбэл, худалдан авсан үнэт цаас, аяллын чекээ эргүүлэн зарах, эсхүл гадаад худалдаа эрхэлж буй мэт харагдуулах зорилгоор мөнгө угаахтай тэмцэх хяналтын механизм бүрдүүлээгүй орнууд руу шилжүүлэх гэх мэт аргыг хэрэглэдэг.

III үе шат нь нэгэнт гарал үүслийг нь тогтооход бэрх болсон, эсхүл хууль ёсны юм шиг харагдах болсон мөнгөө эргүүлэн өөрийн нэр дээр төвлөрүүлдэг ажээ.

Мөн хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгоход олон улсын хамтын ажиллагаа нэн чухал үүрэгтэй. Энэхүү асуудлаар Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх газрын “Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох санаачилга” (Stolen Asset Recovery Initiative- StAR)–с тодорхой процесс болон үйл ажиллагаатай холбоотой заавар, зөвлөмж гаргадаг бөгөөд холбогдох ажилтнуудад зориулан гарын авлагыг хэвлэн гаргасан байдаг.³ Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцааж олгоход олон улсын хамтын ажиллагаа, улс орнуудын туршлагын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг судалгааны хэсгээс үзнэ үү.

НЭГ. МӨНГӨ УГААХ БОЛОН ТАТВАРААС ЗАЙЛСХИЙХ ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭЖ БУЙ ОЛОН УЛСЫН ТУРШЛАГА

Мөнгө угаахтай тэмцэж буй олон улсын нэгдэл, тэдгээрийн бүтэц зохион байгуулалт

Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэг нь улс орны санхүүгийн системийн тогтвортой, найдвартай байдалд аюул, заналхийлэл учруулах бөгөөд гэмт этгээд, гэмт бүлэг, бүлэглэлүүд гэмт хэргээс олсон орлого, хөрөнгөөр дамжуулан санхүүгийн системд өөрийн нөлөөг тогтоох, гэмт үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэхэд чиглэсэн нийгэм, эдийн засагт хор уршигтай үйл ажиллагаа юм. Үүний зэрэгцээ олон улсын тавцанд дотоодын банк, санхүүгийн байгууллагуудын нэр хүнд унах, банк, санхүүгийн байгууллагаар дамжин хийгдэж байгаа гадаад гүйлгээг саатуулан шалгах, тэдгээртэй харилцахаас татгалзах хүртэлх арга хэмжээг гадны орнууд авч болдог байна. Хууль бус мөнгө дотоодынх бол энэ нь хээл хахууль, авлигыг дэлгэрүүлэх, шударга өрсөлдөөнийг хавчих, шударгаар бизнес эрхлэгчдийг зах зээлээс шахаж монополь байдал бий болгох зэрэг олон сөрөг үр дагавартай ба мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоо дутуу хөгжсөн орнуудыг мөнгө угаагчид ашиглах эрсдэл өндөр байдаг ажээ.

Дэлхийн Банкны мэдээгээр хөгжиж буй орнуудаас жилд 20-40 тэрбум ам.доллар угаагддаг бол 2010-2012 онд зөвхөн 147,2 сая ам.долларыг буцаан олж авсан байна. Зарим судлаачдын үзэж байгаагаар дэлхий дахинаа жилд 1 их наяд ам.долларын татварын орлого болон хууль бус хөрөнгө угаагддаг гэсэн тооцоо гарсан байна.⁴

Зураг 1. Олон улсад мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үйл ажиллагаанд оролцогч талууд

³ Гарын авлагын англи хэл дээрх эхийг дараах хаягаар орж үзнэ үү.
https://star.worldbank.org/star/sites/star/files/asset_recovery_handbook_0.pdf

⁴ <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/12/the-money-machine-how-a-high-profile-corruption-investigation-fell-apart>

НЭГДСЭН ҮНДЭСТНИЙ БАЙГУУЛЛАГА

Орчин үед мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй хийх тэмцлийг улс орнууд хамтын хүчээр хийх, олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, конвенц, үндэсний хууль тогтоомжийн үндсэн дээр болон олон улсын байгууллагуудын хүрээнд хамтран ажиллах чиглэлээр эрчимжүүлж байна. Үүнд НҮБ асар их үүрэг гүйцэтгэж байгаа бөгөөд түүний бүтцийн байгууллагууд, институтууд, тусгай конгрессууд энэ чиглэлд чухал үйл ажиллагаа явуулж байна.

2001 онд байгуулагдсан НҮБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн дэргэдэх Терроризмын эсрэг Хороо (Counter-Terrorism Committee) нь НҮБ-ын гишүүн улс орнуудын террорист үйлдлийг зайлуулах хүчин чадавхыг бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилготой ба улс, орнуудын урилгаар тухайн улсад очиж терроризмтой тэмцэхэд ямар тусламж үзүүлэх талаар танилцах, техник туслалцаа үзүүлэх, орон тус бүр өөрийн улсын терроризмтой хийж буй тэмцлийн талаар илтгэл бэлтгэн энэ үндсэн дээр тус Хороо ба гишүүн орон хамтран ажиллах, терроризмтой тэмцэх ажлын тэргүүний арга, туршлага, төрөлжсөн хууль, стандартын талаар эмхэтгэл гаргах, олон улсын, бүс нутгийн төрөлжсөн байгууллагуудтай тусгай зөвлөгөөн зохион байгуулах зэрэг олон чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг.

НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх газар нь (United Nations Office on Drugs and Crime) гэмт хэрэгтэй тэмцэх хөтөлбөрийнхөө үндсэн дээр үндэстэн дамнасан гэмт хэрэг, авлига, терроризм, хүний наймаатай хийх тэмцэлд онцгой анхаарал хандуулдаг ба түүний стратегийн үндэс нь эдгээр гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд олон улсын хамтын ажиллагаа, харилцан туслалцах явдал юм. Тус газар нь хууль хүндэтгэх, шударга үнэнч байх соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх, гэмт хэрэг, авлигатай хийх тэмцэлд иргэний нийгмийн оролцоог дэмжих талаар ихээхэн хүчин чармайлт гарган ажилладаг.

Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх газар 2000 онд батлагдсан Үндэстэн дамнасан гэмт хэргийн эсрэг НҮБ-ын Конвенц, түүний протоколууд, НҮБ-ын авлигийн эсрэг конвенц зэрэг гэмт хэргийн эсрэг олон улсын эрх зүйн томоохон баримт бичгийг боловсруулахад оролцож, түүнийг улс орнууд соёрхон батлах, амьдралд хэрэгжүүлэхэд нь туслалцаа үзүүлдэг.

Тус газар нь үйл ажиллагааныхаа чиглэлээр НҮБ-ын Терроризмын эсрэг дэлхийн хөтөлбөр, Мөнгө угаахын эсрэг дэлхийн хөтөлбөр, Хүн худалдаалахын эсрэг дэлхийн санаачилга зэрэг олон хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байна.

2000 онд батлагдан 2003 оны 9 дүгээр сараас эхлэн хүчин төгөлдөр болсон зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх олон улсын гол баримт бичиг болох НҮБ-ын Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг конвенц нь улс орнууд уг гэмт хэрэгтэй үр дүнтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх хамтын ажиллагааг зохион байгуулахад чухал хувь нэмэр оруулж байна.

Тус Конвенцид мөнгө угаах гэмт хэргийг дараах байдлаар тодорхойлсон байна. Үүнд:

- тухайн эд хөрөнгө нь гэмт хэргийн орлого гэдгийг мэдсээр байж эд хөрөнгийн хууль бус үүсвэрийг нуух, далдлах, эсхүл эрх зүйн үндсэн зөрчлийг үйлдэхэд оролцсон аливаа этгээдэд өөрийн үйлдлийн төлөө хүлээх хуулийн хариуцлагаас зайлсхийхэд нь туслах зорилгоор эд хөрөнгийг өөрчлөх буюу шилжүүлэх;
- тухайн эд хөрөнгө нь гэмт хэргийн орлого гэдгийг мэдсээр байж эд хөрөнгийн бодит шинж чанар, эх үүсвэр, байршил, захиран зарцуулах арга, шилжүүлэх, эзэмшигч буюу эд хөрөнгийн эрхийг нуух буюу далдлах;
- тухайн эд хөрөнгийг олж авах үед түүнийг гэмт хэргийн улмаас олсон орлого гэдгийг мэдсээр байж эд хөрөнгийг олж авах, эзэмших буюу ашиглах;
- мөнгө угаах гэмт хэргийг үйлдэхэд оролцох, хамтрах, үгсэн тохиролцох, үйлдэхийг завдах болон хамжих, хатгах, туслах болон зөвлөгөө өгөх гэж тодорхойлсон байдаг.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенц, тогтоол:

- Хар тамхи, мансууруулах бодис хууль бусаар наймаалахын эсрэг Венийн конвенц 1988 он;
- Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх Палермогийн конвенц 2000 он;

- Терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх конвенц 1999 он;
- Авлигын эсрэг конвенц 2003 он;
- НҮБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1267, 1373 дугаар тогтоол.

ОЛОН УЛСЫН САНХҮҮГИЙН ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭХ БАЙГУУЛЛАГА (ФАТФ)

Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх олон улсын хүчин зүтгэлийг нэгтгэн төвлөрүүлдэг, олон улсын стандартыг боловсруулж гаргадаг байгууллага нь Олон улсын санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага буюу ФАТФ (Financial Action Task Force) юм. Тус байгууллагыг 1989 онд “Их найм” гэгддэг дэлхийн тэргүүлэх хөгжилтэй улсууд НҮБ-ын конвенц, тогтоолуудыг хэрэгжүүлэх, олон улсын хүчин зүтгэлийг нэгтгэх чиг үүрэгтэйгээр үүсгэн байгуулсан.

ФАТФ нь “мөнгө угаахтай тэмцэх санхүүгийн арга хэмжээг боловсруулах дөчин зөвлөмж” болон “санхүүгийн терроризмтой тэмцэх талаарх тусгай есөн зөвлөмж” буюу 40+9 зөвлөмжийг боловсруулан, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхэд баримталбал зохих шаардлага, стандартуудыг тодорхойлж өгдөг. 36-40-р зөвлөмжид олон улсын хамтын ажиллагааны асуудлууд тусгагдсан бөгөөд олон улсын баримт бичиг, эрх зүйн харилцан туслалцаа, царцаах, хураан авах, гэмт хэрэгтнийг шилжүүлэх, олон улсын хамтын ажиллагааны бусад хэлбэрүүд зэрэг асуудлууд орсон байна. ФАТФ нь түүний боловсруулсан 40+9 зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхгүй байгаа (хар жагсаалт-Иран, БНАСАУ)⁵, эсхүл хангалтгүй хэрэгжүүлж байгаа (саарал жагсаалт) улс орнуудын жагсаалтыг гаргаж дэлхий нийтэд зарлах замаар тус жагсаалтад орсон улс орны эсрэг санхүүгийн хоригийг хэрэгжүүлэх болсон.

Сүүлийн жилүүдэд татвараас зайлсхийх, авлигын хөрөнгийг оффшорт хийх үйл ажиллагаандаа гэмт бүлэглэлүүд улс орнуудын банк, санхүүгийн байгууллагууд, тэдгээрийн бий болгосон дэд бүтцийг буруугаар ашиглах явдал ихсэж байгаатай холбогдуулж ФАТФ нь дээрх “Харилцан үнэлгээ”-ний үйл явцыг сайжруулахыг APG⁶ гэх мэт бүс нутгийн мөнгө угаахтай тэмцэх байгууллагуудаас шаардаж байгаа. ФАТФ нь дэлхийн санхүүгийн системийн аюулгүй, найдвартай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх бөгөөд улс орнуудын татварын орлогыг нутагт нь үлдээх, гэмт бүлгийн нөлөөллөөс ангижрах, терроризмыг санхүүжүүлэхээс сэргийлэхийн төлөө ажилладаг байна.

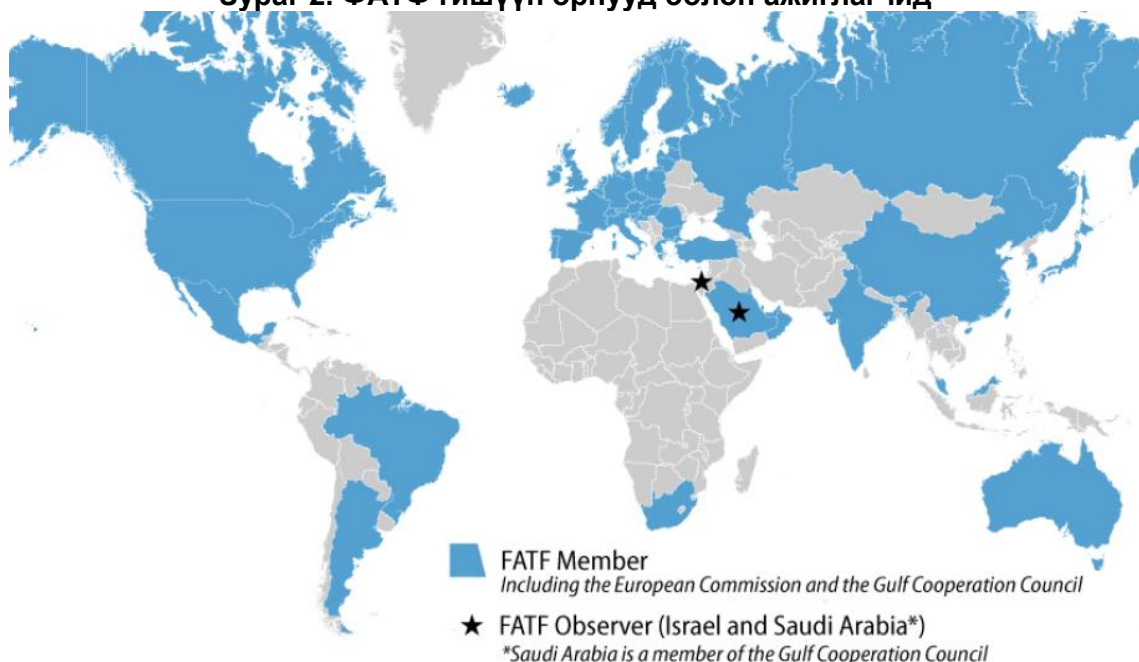
Бүтэц, зохион байгуулалт

ФАТФ-ын шийдвэр гаргах байгууллага нь ФАТФ-ын чуулган бөгөөд жилд гурван удаа чуулдаг. Тус байгууллага нь 37 гишүүн, 2 ажиглагч орноос бүрдэх ба Ерөнхийлөгчөө өөрийн гишүүд дундаас нэг жилийн хугацаагаар сонгодог, бүрэн эрх нь жил бүрийн 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхэлж, дараа жилийн 6 дугаар сарын 30-нд дуусгавар болдог байна. Ерөнхийлөгч нь ФАТФ-ын чуулган болон Удирдах бүлгийн (Steering group) хурлыг нээж, даргалдаг бөгөөд ФАТФ-ын Тамгын газрын үйл ажиллагааг хянадаг. Өдгөө ФАТФ-ын Ерөнхийлөгчөөр Испанийн төлөөлөгч н.Хуан Мануэль Вега-Серрано нь 2016 оноос сонгогдон ажиллаж байна.

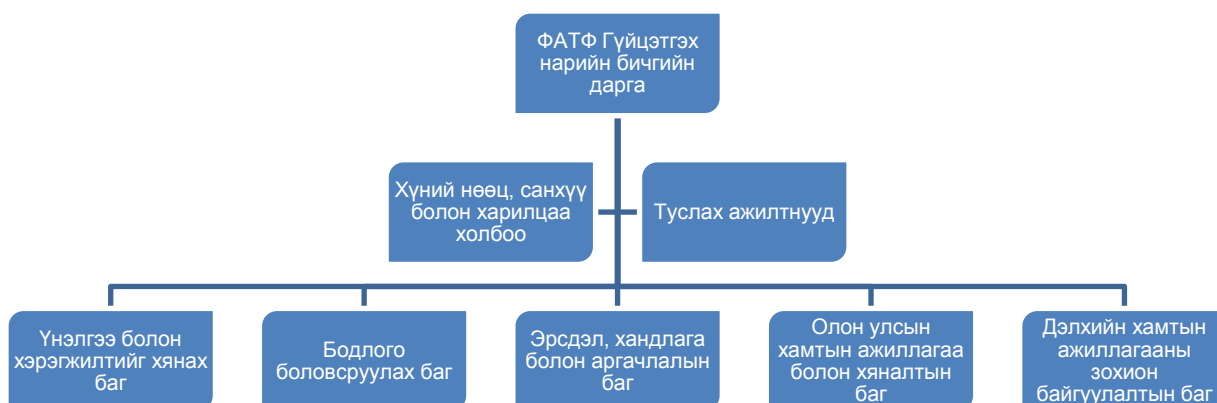
⁵ 2016 оны 10-р сарын байдлаар ФАТФ-аас “эрсдэл өндөр-хамтран ажилладаггүй” буюу хар жагсаалтад 10 улсыг оруулсан бөгөөд БНАСАУ, Иран, Афганистан, Босни Герцеговин, Ирак, Лаос, Сири, Уганда, Вануату, Йемен зэрэг улс орсон байна.

⁶ Ази, Номхон далайн мөнгө угаахтай тэмцэх бүлэг /Asia Pacific group on money laundering/ APG

Зураг 2. ФАТФ гишүүн орнууд болон ажиглагчид

ФАТФ-ын Тамгын газар нь ЭЗХАХБ-ийн Парис дахь төв байранд байрладаг бөгөөд Тамгын газар болон ФАТФ-аас үзүүлж буй үйлчилгээг ФАТФ-ын гишүүдийн хандиваас бүрдэх төсвөөс санхүүжүүлдэг байна. ФАТФ нь дараах бүтэцтэй үйл ажиллагаа явуулж байна.

Олон улсын санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага (ФАТФ)-аас гаргасан 40+9 зөвлөмжид тусгасан зөвлөмжүүд:

- Улс орон бүр мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлж байж болзошгүй үйл ажиллагаатай холбогдуулж сэжигтэй гүйлгээний тайлан болон бусад холбогдох мэдээллийг хүлээж авах, түүнд дүн шинжилгээ хийх, түүнийг дамжуулах чиг үүрэгтэй үндэсний төв байгууллага болох Санхүүгийн мэдээллийн албыг байгуулах ёстой. Санхүүгийн мэдээллийн албыг бие даасан төрийн байгууллага хэлбэрээр юм уу одоо байгаа байгууллага, эсхүл байгууллагуудад харьяалуулан байгуулж болно;
- Санхүүгийн мэдээллийн алба юм уу өөр холбогдох байгууллага санхүүгийн байгууллагууд болон бусад мэдээлэгч талуудад мэдээлэл ирүүлэхдээ мөрдөх мэдээллийн маягт болон дүрэм журмыг багтаасан мэдээлэх арга хэлбэрийн тухай дэлгэрэнгүй зааварчилгыг өгөх ёстой;
- Санхүүгийн мэдээллийн алба нь сэжигтэй гүйлгээний тайланд дүн шинжилгээ хийх гэх мэт өөрийн үндсэн үүргийг зүй зохистой хэрэгжүүлэх шаардлагаар санхүүгийн, захиргааны болон хууль сахиулах байгууллагын мэдээллийн санд тодорхой цаг хугацааны давтамжтайгаар шууд болон шууд бус нэвтрэх эрхээр хангагдсан байх ёстой;

- Санхүүгийн мэдээллийн алба нь өөрийн чиг үүргийг зүй зохистой хэрэгжүүлэхэд шаардагдах нэмэлт мэдээллийг мэдээлэгч байгууллагуудаас шууд юмуу бусад байгууллагаар дамжуулан авч байх ёстой;
- Санхүүгийн мэдээллийн алба нь мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх сэжигтэй гүйлгээний үндэслэлийг тогтоосон бол санхүүгийн мэдээллийг мөрдөн шалгуулахаар дотоодын холбогдох байгууллагад шилжүүлэх эрхтэй байх ёстой;
- Санхүүгийн мэдээллийн алба нь зүй бус нөлөөлөл болон хамаарлаас ангид байхын тул хангалттай үйл ажиллагааны бие даасан, хараат бус байдлаар хангагдах ёстой;
- Санхүүгийн мэдээллийн алба нь өөрийн эзэмшиж байгаа мэдээллийг нууц, аюулгүй байдлыг хангасан нөхцөлд хамгаалах бөгөөд зөвхөн хуулийн дагуу бусдад шилжүүлнэ;
- Санхүүгийн мэдээллийн алба нь тодорхой хугацааны давтамжтайгаар үйл ажиллагааны тайланг олон нийтэд гаргах бөгөөд энэхүү тайланд статистик, типологи болон өөрийн үйл ажиллагааны тухай мэдээллийг багтаана;
- Аливаа нэг улс Санхүүгийн мэдээллийн албыг байгуулсан бол тухайн орон Эгмонт бүлэгт элсэхийг зорих хэрэгтэй;
- Улс орнууд Эгмонт бүлгийн зорилтын тайлбар (Дүрэм) буюу Мөнгө угаах хэрэгтэй холбоотойгоор Санхүүгийн мэдээллийн албад хоорондын мэдээлэл солилцох зарчмыг баримтлахыг зорих ёстой.

ФАТФ-ТАЙ ИЖИЛ ТӨСТЭЙ БҮС НУТГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУД⁷

ФАТФ-аас боловсруулан гаргасан 40+9 зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлэхэд ФАТФ-ын бодлогыг бүс нутагт хэрэгжүүлдэг байгууллага (FATF Style Regional Bodies (FSRB))-ууд ихээхэн үүрэг гүйцэтгэдэг. Нийт 9 бүс нутгийн бүлэг үйл ажиллагаа явуулдаг ба манай улс Ази, Номхон далайн мөнгө угаахтай тэмцэх бүлэг (Asia Pacific group on money laundering-APG)-ийн гишүүнээр 2004 онд элсэн орсон.

APG нь 1997 онд Тайландын нийслэл Бангкок хотноо үүсгэн байгуулагдсан бөгөөд нийт 41 гишүүн оронтой, Тамгын газар нь Австралийн Сидней хотноо байрлах бөгөөд холбогдох бүхий л үйл ажиллагааг гишүүн орон бүрээс ДНБ-ний хэмжээтэй нь уялдуулан тусгай томъёогоор тооцож авдаг төлбөрөөс санхүүжүүлдэг байна.

APG-г хоёр дарга хамтран даргалах бөгөөд нэг нь Австрали Улсын төлөөлөгч байх бол хоёр дахь даргыг 2 жилийн хугацаагаар гишүүн орны төлөөлөгч дундаас сонгоно.

APG-ийн донор бүлэг нь APG-ийн гишүүн орнууд болон ажиглагч нараас бүрдэх бөгөөд тухайн бүс нутагт мөнгө угаахтай тэмцэхэд техникийн туслалцаа, зөвлөх үйлчилгээ үзүүлдэг. APG-ийн донор бүлэг нь жил бүр APG-ийн Техник туслалцаа болон сургалтын асуудлаарх уулзалтаар уулзалддаг бөгөөд гишүүн орнуудтай тусгайлан уулзаж, нэн тэргүүний хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлдог байна. APG-ийн донор бүлэгт дараах орнууд болон олон улсын байгууллагууд орж байна. Үүнд:

- **APG гишүүн орнууд болон бусад**
Австрали, Канад, Франц, Герман, Хонг Конг, Япон, БНСУ, Малайз, Шинэ Зеланд, ОХУ, Сингапур, Хятадын Тайпей, ИБУИНВУ, АНУ.
- **Олон улсын байгууллагууд**
- Азийн хөгжлийн банк (АХБ);
- Ази, Номхон далайн эдийн засгийн хамтын ажиллагаа (АПЕК)-ны Секретариат;
- Зүүн Өмнөд Азийн бүс нутгийн хамтын ажиллагааны нийгэмлэг (ASEAN)-ны Секретариат;
- Хамтын нөхөрлөлийн орнуудын Секретариат;
- Эгмонтын бүлэг;
- Европын Комисс;
- Олон улсын санхүүгийн төв ахлагчид бүлэг (GIFCS);
- Олон улсын валютын сан (ОУВС);
- Интерпол;
- Номхон далайн бүс нутгийн орнуудын гаалийн байгууллага (ОСО);

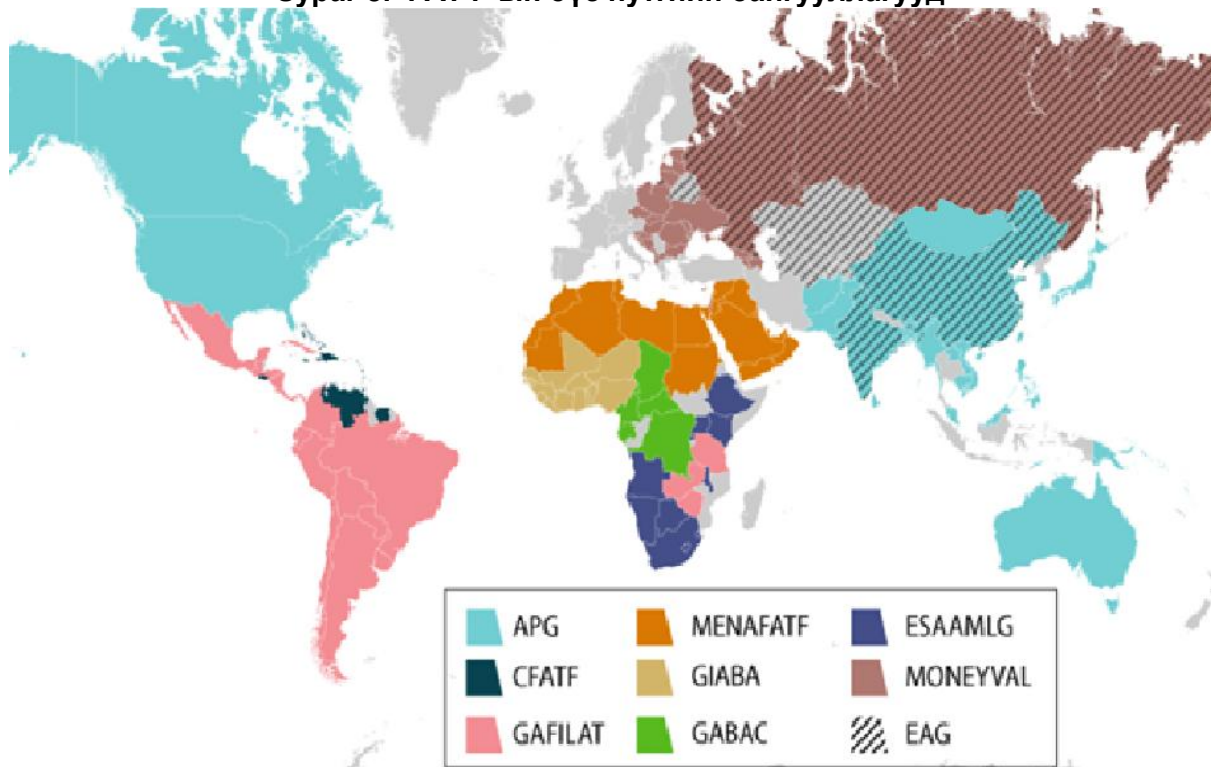
⁷ Regional groups similar to the FATF

- Номхон далайн бүс нутгийн Санхүүгийн Техникийн туслалцааны төв (PFTAC);
- Номхон далайн арлуудын форумын Секретариат (PIFS);
- Номхон далайн арлууд хуулийн салбарын ажилтнуудын сүлжээ (PILON);
- НҮБ-ын Мөнгө угаахын эсрэг дэлхийн хөтөлбөр (UN GPML);
- Дэлхийн Банк;
- Дэлхийн гаалийн байгууллага (ДГБ);

ФАТФ-ын бүс нутгийн бүлгүүд нь гишүүн орнууддаа техникийн туслалцаа үзүүлэх, сургалт зохион байгуулах зэргээр дэмжлэг үзүүлэхээс гадна улс орнуудын мөнгө угаах типологийн талаарх мэдээллийг цуглуулан төвлөрүүлдэг байна. Бүс нутгийн байгууллагууд нь:

- Ази номхон дайлан бүлэг - Asia/Pacific Group on Money Laundering (APG);
- Карибын тэнгисийн орнуудын бүлэг - Caribbean Financial Action Task Force (CFATF);
- Европын орнуудын бүлэг - Council of Europe Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL);
- Евразийн орнуудын бүлэг - Eurasian Group (EAG);
- Зүүн болон Өмнөд Африкийн орнуудын бүлэг - Eastern and Southern Africa Anti-Money Laundering Group (ESAAMLG);
- Латин Америкийн орнуудын бүлэг - Financial Action Task Force of Latin America (GAFILAT);
- Баруун Африкийн орнуудын бүлэг - Inter-Governmental Action Group against Money Laundering in West Africa (GIABA);
- Ойрх дорнод болон Хойд Африкийн орнуудын бүлэг - Middle East and North Africa Financial Action Task Force (MENAFATF);
- Төв Африкийн орнуудын бүлэг - Task Force on Money Laundering in Central Africa (GABAC) байна.

Зураг 3. ФАТФ-ын бүс нутгийн байгууллагууд

ИНТЕРПОЛ

Интерпол бол дэлхийн амгалан, аюулгүй байдлын төлөө улс орнуудын цагдаагийн байгууллагууд хамтран ажиллахын тулд нэгдсэн хамгийн том олон улсын цагдаагийн байгууллага юм. Тус байгууллагад одоогоор 190 гаруй орон гишүүнээр элсэн орсон байна. Үндсэн зорилго нь эрүүгийн хэрэгтэй тэмцэхэд цагдаагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг зохицуулах, нэгдсэн бодлого хэрэгжүүлэх бөгөөд мөн олон улсын хэмжээний эрэн сурвалжлах ажиллагааг координаци хийх, хүний наймаа, зохион байгуулалттай гэмт хэргийн бүлэглэлүүд, хар тамхины хууль бус наймаа, эдийн засгийн болон өндөр технологийн гэмт хэрэг, хуурамч мөнгө, үнэт цаас хуурамчаар үйлдэх гэмт хэрэгтэй тэмцэх зорилготой. Сүүлийн жилүүдэд нийгмийн аюулгүй байдлыг хангах, терроризмтой тэмцэхэд ихээхэн анхаарч байгаа.

Интерпол нь техникийн болон оператив үйл ажиллагааг дэмжих өндөр технологийн дэд бүтцийг бий болгосон бөгөөд улс орнуудын цагдаагийн байгууллагууд ажлаа гүйцэтгэхдээ уг бүтцэд нэвтрэн ашиглах боломжийг бүрдүүлдэг. Мөн цагдаагийн ажилтнуудыг тодорхой чиглэлээр сургах, мөрдөх ажиллагаанд экспертийн дэмжлэг үзүүлэх, шаардлагатай мэдээллээр хангах, хамгаалагдсан холбооны шугам ашиглуулах зэрэг үйл ажиллагаа явуулдаг.

Интерпол нь улсуудын цагдаагийн байгууллагууд хамтран ажиллахад нь туслах, тэр байтугай хоорондоо дипломат харилцаагүй улсуудын цагдаагийн байгууллагууд ч хамтран ажиллахад нь туслах ажлыг бас гүйцэтгэдэг. Ингэхдээ тухайн орнуудын хууль тогтоомжийн хүрээнд ажиллахыг чухалчилна. Интерполын Үндсэн дүрмээр тус байгууллага нь улс төр, цэрэг, шашин, арьс өнгөний шинж чанартай ямарч үйл ажиллагаанд оролцохгүй.

Интерполын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын газар нь Францийн Лион хотод байрлан хоногийн 24 цагаар тасралтгүй ажилладаг. Мөн дэлхий даяар 7 бүс нутгийн оффистой бөгөөд Нью-Йоркт НҮБ-ын дэргэд, Брюссельд Европын холбооны дэргэд тус тус төлөөлөгчийн газартай. Бүх 190 гишүүн орон нь өндөр мэргэжлийн ажилтнуудаас бүрдсэн Үндэсний төв товчоог ажиллуулдаг. Интерполын Үндэсний төв товчоод нь тухайн улс бүрийнхээ цагдаагийн байгууллагыг Интерполын нэгдсэн сүлжээтэй холбон ажиллах үүрэгтэй.

Бүтэц, удирдлага

Интерполын удирдах байгууллага нь Ерөнхий ассамблей болон Гүйцэтгэх хороо. Удирдах дээд байгууллага болох Ерөнхий ассамблей нь гишүүн орон бүрээс томилогдсон төлөөлөгчдөөс бүрдэх бөгөөд жил бүрийн хуралдаанаараа бодлого, үйл ажиллагаа, ажлын арга барил, санхүү, хөтөлбөр зэрэг гол чухал асуудлаар шийдвэр гаргадаг.

Гүйцэтгэх хороог Ерөнхий ассамблейгаас сонгон байгуулах бөгөөд Интерполын ерөнхийлөгч толгойлно. Байгууллагын удирдлагыг хэрэгжүүлж, жил бүрийн Ерөнхий ассамблейгаас гаргасан шийдвэрийн хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллана. Интерполын Ерөнхийлөгчийг оролцуулаад 13 гишүүнтэй бөгөөд жилд 3 удаа хуралдана.

Байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааг Ерөнхий нарийн бичгийн даргын газар болон Үндэсний төв товчоод гүйцэтгэнэ.

Эрх зүйн актууд

Интерпол нь өөрийн хил дамнасан үйл ажиллагаагаа үр дүнтэй явуулахын тулд чиг үүргээ олон улсын эрх зүйд яв цав нийцүүлсэн байх шаардлагатай. НҮБ-ын дэргэдэх олон улсын байгууллагууд Интерполыг хүлээн зөвшөөрсөн байдаг ба Төв штаб байрлаж буй Франц улс болон салбарууд байрлаж буй бусад улсуудтай гэрээ байгуулсан байдаг.

Интерполын Үндсэн хууль нэртэй олон улсын гэрээнд 1956 онд анх байгуулсан улсуудыг тус байгууллагын гишүүн гэж заасан байдгаас гадна 1956 оноос хойш улсуудыг хэрхэн элсүүлэх процедурыг заасан байдаг. Үндсэн хуульд Интерполын үндсэн зорилго, чиг үүргийг заасан. Ерөнхий төрлийн эрүүгийн хэрэгтэй тэмцэх, бүх эрүүгийн цагдаагийн газруудын хоорондын хамтын ажиллагааг аль болох өргөн хэмжээтэй байлгах Интерполын мандатыг уг Үндсэн хуулиар тогтоожээ. Мөн байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалт, дотоод бүтцийн хэсгүүдийн үүрэг роль, санхүү, бусад байгууллагуудтай харилцах зэрэг асуудлыг заасан.

Үндсэн хуулийн хамгийн гол үзэл санаа бол цагдаагийн олон улсын хамтын ажиллагаа нь Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын үзэл санааг дээдлэх зарчимд тулгуурлана гэж заасанд оршино. Хүний эрхийг хүндэтгэх энэ бодлого нь Интерпол аливаа үйл ажиллагаандаа олон улсын шүүхийн байгууллагуудтай нягт хамтран ажиллаж, хувь хүний тухай мэдээллийг нямбай боловсруулах зарчмаар хэрэгждэг.

Үүнээс гадна Үндсэн хуулийн нэмэлт болох доорх баримт бичгүүд Интерполын эрх зүйн үндсийг тодорхойлно:

- Ерөнхий Регламент;
- Ерөнхий Ассамблейн процедурын дүрэм;
- Гүйцэтгэх хорооны процедурын дүрэм;
- Санхүүгийн зохицуулах дүрэм;
- Мэдээлэл боловсруулалтыг зохицуулах дүрэм;
- Интерполын файлд хандах болон мэдээллийг хянах дүрэм.

Эдгээр үндсэн дүрмүүдийг дагаж мөрдүүлэхийн тулд хэд хэдэн түвшний хяналтын систем тогтоосон байна. Үндэсний төв товчоод, Ерөнхий нарийн бичгийн даргын газар болон бие даасан мониторингийн байгууллага болох Интерполын файлын хяналтын комисс тус тусын түвшинд энэ хяналтыг хэрэгжүүлдэг. Үүнээс гадна хувь хүний мэдээллийг хамгаалах, мэдээлэл үнэн зөв байх, мэдээлэлтэй холбоотой үйл ажиллагаа нь хуулийн хүрээнд байх зорилгын үүднээс бүх гишүүн 190 орны цагдаагийн байгууллагуудын хоорондын мэдээлэл солилцох үйл ажиллагаа хатуу тогтоосон журмын хүрээнд хэрэгждэг.

Мөн олон улсын хэмжээний гэмт хэрэгтэй тэмцэх зорилгын үүднээс НҮБ, ЕХ болон бусад олон улсын байгууллагуудтай хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулсан байна.

ЭГМОНТЫН БҮЛЭГ

1995 онд Санхүүгийн мэдээллийн алба (Financial Intelligence Units (FIUS))-дын бүлэг Бельгийн Брюссель хотноо цугларч, албан бус олон улсын нийгэмлэг болох Эгмонт⁸ бүлгийг (Egmont Group) байгуулсан байдаг. Өдгөө Эгмонт бүлэг нь жил бүр хуралддаг ба Секретариат буюу Тамгын газар нь 2007 онд Канадын Торонто хотноо байгуулагдсан.

Эгмонтын бүлэгт нийт 151 орны санхүүгийн мэдээллийн албад багтдаг бөгөөд мэдээлэл солилцох буюу сэжигтэй гүйлгээний мэдээллийг хүлээн авч, тэдгээрт дүн шинжилгээ хийж, холбогдох хууль сахиулах байгууллагад дамжуулахаас гадна ажилтан солилцоо, сургалт болон техникийн туслалцаа зэрэг үйл ажиллагаа явуулдаг байна. ФАТФ нь Эгмонтын зарчим, тодорхойлолтод нийцсэн санхүүгийн мэдээллийн албыг байгуулж, ажиллуулахыг улс орнуудад уриалдаг.

Зохион байгуулалтын хувьд 8 бүс нутаг хариуцсан нэгжтэй байна.

Монгол Улсын хувьд: мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий Санхүүгийн мэдээллийн алба (СМА) Монголбанкны бүтцэд 2006 оны “Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай” хуулийн дагуу байгуулагдан үйл ажиллагаа явуулж байна.

Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хууль нь банк, банк бус санхүүгийн байгууллага, даатгалын компаниуд, үнэт цаасны зах зээлд оролцогч мэргэжлийн байгууллага, хадгаламж зээлийн хоршоо, барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлдэг этгээд, валют худалдах, худалдан авах үйл ажиллагаа эрхэлдэг этгээд, төлбөрт таавар, бооцоот тоглоомын үйл ажиллагаа эрхэлдэг этгээд гээд маш өргөн хүрээг хамарсан хууль юм. Дээрх хуулийн этгээдүүд нь хуулийн дагуу мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой гэж үзсэн болон 20 сая төгрөг/түүнтэй тэнцэх хэмжээний гадаад валют/ буюу түүнээс дээш үнийн дүнтэй бэлэн мөнгөн гүйлгээний талаар СМА-д мэдэгдэх үүрэгтэй. Банкны мэдээлэлд нэвтрэх, харилцагчийг таньж мэдэх, сэжигтэй гүйлгээний тухай мэдээлэх, урьдчилан сэргийлэх зорилгоор сурталчлах зэргийг ашиглаж гэмт хэргүүдийг олж, илрүүлж байсан тохиолдол цөөнгүй ажээ. Түүнчлэн энэ тогтолцоог мөнгө угаахтай тэмцэх арга хэмжээнд хойрго хандсан

⁸ Анх цугларсан Эгмонт-Аремберг ордны нэрээр нэрлэгдсэн.

банк, санхүүгийн байгууллагуудад хариуцлага тооцох хэлбэрээр өргөн хэрэглэдэг байна.

ВОЛЬФСБЕРГИЙН ПРОЦЕСС

Вольфсберг групп (Wolfsberg Group) нь арван нэгэн банкны санаачилгаар үүссэн нийгэмлэг бөгөөд анх хуралдсан Швейцарийн Вольфсберг цайзын нэрээр нэрлэгдсэн байна. Тус нэгдэл нь хувийн банкаар дамжуулан мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, авилгын эсрэг санхүүгийн байгууллагуудын авах арга хэмжээнүүдийг томъёолж өгсөн байна. Үүнээс гадна тус байгууллага нь дээрх асуудлаар урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнүүдийг авах тал дээр олон улсын мөнгөн гүйлгээний SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication)-ийн гишүүн болон зохицуулагч байгууллагуудтай хамтран ажилладаг байна. Өдгөө тус нэгдлийн эгнээнд дэлхийн томоохон 13 банк багтаж байна. Үүнд: Banco Santander, Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ, Barclays, Citigroup, Credit Suisse, Deutsche Bank, Goldman Sachs, HSBC, J.P. Morgan Chase, Société Générale, UBS Banks, Standard Chartered Bank, Bank of America орж байна.

ОЛОН УЛСЫН ВАЛЮТЫН САН БА ДЭЛХИЙН БАНК

Олон улсын валютын сангаас явуулдаг хамгийн чухал мониторингийн үйл ажиллагаа нь улс орнуудын Санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөр (CCYX)-ийг боловсруулж мөрдөж байгаа явдал юм. 2001 оноос хойш мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэргийг санхүүгийн тогтолцооны тогтвортой болон бүрэн бүтэн байдалд ихээхэн эрсдэл учруулж болзошгүйг анхааран улс орнуудыг ФАТФ-ын зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлж байгаа эсэхийг CCYX тайландаа тусгадаг болсон байна. Ингэснээр тус сангаас мөнгө угаахтай тэмцэх хууль тогтоомж батлан, хэрэгжүүлэхдээ хүндрэлтэй учирч байгаа гишүүн орнууддаа дэмжлэг үзүүлэх боломжийг бүрдүүлсэн байна. Донор орнууд болох Франц, Япон, Люксембург, Нидерланд, Норвеги, Катар, Саудын Араб, Швейцар болон ИБУИНВУ нь 2015-2019 оны хөтөлбөрт зориулан 20 сая ам.доллар хандивласнаар жилд 6,5 сая ам.долларыг сангаас санхүүжүүлж буй техникийн туслалцаа болон сургалт зэрэг хөтөлбөрүүдэд зарцуулж байна.

Дэлхийн банк нь мөнгө угаах гэмт хэрэг болон санхүүгийн тогтвортой байдалтай шууд хамааралтай болохыг анхааралдаа аван хөгжиж буй улс орнуудад 40+9 зөвлөмжүүдийн хэрэгжүүлэхэд техникийн туслалцаа үзүүлдэг байна. Үүний зэрэгцээ ДБ нь хууль бус санхүүгийн урсгалуудын талаарх судалгааны ажлууд болон үндэсний эрсдэлийн үнэлгээ зэргийг санхүүжүүлдэг байна. ДБ-ны үнэлгээ явуулах зөвлөх үйлчилгээг 2007 оноос хойш 40 гаруй улс орон авсан байна.

АЗИЙН ХӨГЖЛИЙН БАНК

Азийн Хөгжлийн банк (АХБ) нь мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх стратегийн суурийг бүс нутгийн улс орнуудыг санхүүгийн салбарт дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөр бүрдүүлж өгдөг бөгөөд салбарын зээл олголтыг холбогдох асуудлаарх хууль тогтоомжийг шинээр батлах, боловсронгуй болгох шаардлагатай уялдуулдаг байна. АХБ-ны Удирдах зөвлөлөөс 2003 онд баталсан Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх бодлогод дараах элементүүдыг багтаасан байна. Үүнд: гишүүн орнуудад мөнгө угаах, терроризмтой тэмцэх хууль эрх зүйн болон институционал бүтцийг бий болгоход дэмжлэг үзүүлэх, бусад агентлаг болон олон улсын байгууллагуудтай хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, АХБ-ны хөрөнгийн хяналтын механизмыг сайжруулах, холбогдох салбарын ажилтнуудын чадавхыг бэхжүүлэх зэрэг чиглэлээр ажилладаг.

Татвараас зайлсхийх гэмт хэрэгтэй тэмцэж буй олон улсын туршлага⁹

Мөнгө угаах болон татвараас зайлсхийх нь хоорондоо нягт холбоотой асуудлууд юм. Ингэхдээ мөнгө угаах нь татвараас зайлсхийж буй явдал мөн боловч татвараас зайлсхийж буй тохиолдол бүр мөнгө угааж буй ажиллагаа биш юм. Мөнгө угаах нь ихэвчлэн хууль бус аргаар олж авсан хөрөнгийг эргэлтэд оруулахыг зорьдог бол

⁹ <http://sfmagazine.com/post-entry/april-2015-global-fight-against-tax-evasion/>

татвараас зайлсхийж буй тохиолдолд тус хөрөнгийн эх үүсвэр нь хууль ёсных байж болдог байна.

2010 онд Татварын асуудлаар харилцан дэмжлэг үзүүлэх тухай конвенц (Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters)-д нэмэлт өөрчлөлт оруулснаар татвараас зайлсхийхтэй тэмцэх хүрээнд гишүүн орнууд татварын мэдээллийг автоматаар солилцох үүрэг хүлээхээр болсон. 1988 онд батлагдсан энэ конвенцийг 64 улс хүлээн зөвшөөрөөд байгаагаас 28 нь батламжлан нэгджээ. 2015 оны 11-р сарын байдлаар Нэмэлт өөрчлөлтийг 74 улс хүлээн зөвшөөрч гарын үсэг зурсан бөгөөд 2017-2018 оноос эхлэн мэдээлэл солилцож эхлэхээр төлөвлөсөн байна. Конвенцийн хүрээнд нэгдэн орсон улс орнууд нь мэдээлэл солилцох, гадаад улс оронд данс бүхий компаниудын санхүүгийн үйл ажиллагааны талаар шалгалт хийх боломжтой болохоос гадна, татварын өрийн асуудлаар активыг царцаах эрх үүсэх юм.

ХОЁР. ОФФШОРТ ХАДГАЛАГДАЖ БАЙГАА ХУУЛЬ БУС ХӨРӨНГИЙГ БУЦААН ОЛГОХ МЕХАНИЗМ

Авлигын болон мөнгө угаах томоохон гэмт хэргүүдэд олон улсын хамтын ажиллагааны шаардлага зайлшгүй бий болдог. Иймд олон улсын нийгэмлэгүүд улс орнуудад хоорондоо мэдээлэл солилцох, хөрөнгийг царцаах, битүүмжлэх, буцаан олгоход хамтран ажиллах боломжийг бүрдүүлсэн олон талт гэрээ хэлцэл, олон улсын зохицуулалтуудыг бий болгоод байна. Доорх схемд хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан авахад олон улсын хамтын ажиллагааны оролцоог тусгасан:

Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх газрын “Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох санаачилга” (Stolen Asset Recovery Initiative-StAR)–с гаргасан Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцааж олгоход олон улсын хамтын ажиллагаанд мөрдөх заавар, зөвлөмжийг хавсралтаар оруулав. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Хавсралт 1-с үзнэ үү.

Эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай (ЭЗХТ)-ны хүсэлт даалгавраас гадна бусад төрлийн хамтын ажиллагаанд эрүүгийн хэрэгт ач холбогдол бүхий мэдээлэл, баримт нотолгоог цуглуулахад чиглэсэн үйл ажиллагааг хамааруулна. Үүнд, улс хоорондын цагдаагийн агентлагууд, албан бус туслалцаа, байгууллага хоорондын хэлэлцээр, бусад албан бус арга хэмжээ болон Олон улсын эрүүгийн цагдаагийн байгууллага (Интерпол)-ын сүлжээг ашиглах хүртэл орно. Эдгээр албан бус мэдээллийн сувгууд нь шаардлагатай этгээдийн оршиж буй газар, ял шийтгэлийн тухай мэдээлэл, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэл болон бусад чухал мэдээллийг авахад үр дүнтэй байдгаараа мөрдөн шалгах ажиллагаанд ач холбогдолтой.

Албан бус хамтын ажиллагааны хүрээнд авсан мэдээлэл нь эрүүгийн хэргийг шийдвэрлэхэд гол ач холбогдолтой нотлох баримтын хэмжээнд үнэлэгдэхгүй боловч эрх зүйн туслалцаа авахаар төлөвлөж буй гадаад улсын хууль тогтоомж, дүрэм, журам болон тодорхой байцаан шийтгэх ажиллагааг гүйцэтгүүлэх онцлог, тэдгээрт шаардлагатай мэдээ, мэдээллийг цуглуулан, судлан мэдэхэд тустай байдаг. Улмаар мэргэжилтнүүд нь тухайн улс орны төв байгууллагад илгээх ЭЗХТ-ны даалгаврыг илүү сайн боловсруулж, хүссэн эрх зүйн туслалцаагаа амжилттай авахад өндөр ач холбогдол үзүүлдэг.

Албан бус хамтын ажиллагаанд Монгол Улсын эрх бүхий байгууллага болон гадаад улсын ижил төрлийн байгууллагатай байгуулсан гэрээ, харилцан ойлголцлын санамж бичиг болон гүйцэтгэлийн гэрээг ашиглан мэдээлэл авах, СМА хоорондын хамтын ажиллагааг ашиглах, СМА-аар дамжуулан Эгмонтын сүлжээнээс мэдээлэл авах, Цагдаагийн ерөнхий газраар дамжуулан Интерполын сүлжээг ашиглах, Дэлхийн банк болон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Гэмт хэрэг, хар тамхитай тэмцэх газрын “Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан авах санаачилга”-ын сүлжээ, Ази-Номхон Далайн Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан авах сүлжээг ашиглах зэрэг орно.¹⁰

Хөрөнгө буцааж олгох талаарх олон улсын зохицуулалт

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага /НҮБ/-ын Ерөнхий Ассамблей 2003 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдрийн 58/4 тоот тогтоолоор Авилгалын эсрэг НҮБ-ын Конвенци /United Nations Convention against Corruption, UNCAC/-ийг баталсан. Авилгалын эсрэг олон улсын эрх зүйн анхны баримт бичгийг одоогийн байдлаар дэлхийн 181 орон баталсан¹¹ ба Монгол Улс 2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр соёрхон баталсан¹² байна.

Авилгалын эсрэг НҮБ-ын Конвенци /АЭК/-ийн зорилгын 2-т **“авлигаас урьдчилан сэргийлж, тэм цэх, түүний дотор хөрөнгө буцааж олгох талаарх олон улсын хамтын ажиллагаа, техникийн туслалцааг хөхиүлэн дэмжих, хөнгөвчлөн дэмжих”** гэж зааж, тус Конвенцийн 5 дугаар бүлэгт “Хөрөнгө буцаан олгох” тухай тусгасан.

АВИЛГАЛЫН ЭСРЭГ НҮБ-ЫН КОНВЕНЦИ

V бүлэг. Хөрөнгө буцааж олгох арга хэмжээ

- 51 дүгээр зүйл. Ерөнхий зүйл
- 52 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс олсон орлогыг шилжүүлэхээс урьдчилан сэргийлэх, шилжүүлгийг илрүүлэх
- 53 дугаар зүйл. Эд хөрөнгийг шууд буцаан олгох арга хэмжээ
- 54 дүгээр зүйл. Эд хөрөнгийг хураах асуудлаар олон улсын хэмжээнд хамтран ажиллах замаар эд хөрөнгийг буцаан олгох механизм
- 55 дугаар зүйл. Эд хөрөнгийг хураах зорилго бүхий олон улсын хамтын ажиллагаа
- 56 дугаар зүйл. Тусгай хамтын ажиллагаа
- 57 дугаар зүйл. Хөрөнгө эргүүлэн өгөх ба захиран зарцуулах
- 58 дугаар зүйл. Санхүүгийн мэдээллийн нэгж
- 59 дүгээр зүйл. Хоёр ба олон талт хэлэлцээр ба тохиролцоо

АЭК-д “Хөрөнгө буцаан олгох арга хэмжээ нь энэ конвенцийн тулгуур зарчим болно” гэж заасан төдийгүй гэмт хэргийн гаралтай хөрөнгийг буцаан олгох асуудлыг олон улсын түвшинд анх удаа хөндсөнд энэ конвенцийн онцлог оршино. АЭК-д дэлхийн олон улс нэгдэж орсон шалтгаан нь 5 дугаар бүлгийн зохицуулалт гэж үздэг байна.

Хөрөнгө буцаан олгох асуудал нь эрүүгийн эрх зүйн орчин үеийн шинэ асуудал бөгөөд Монгол Улсын хувьд шинэ судлагдахуун хэдий ч оффшорын асуудлаар хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр нэлээдгүй ярьж, хууль тогтоогчид, хуульч, судлаачид хууль бус хөрөнгийг буцааж олгох, татах тухай асуудлаар нарийвчлан судалж байна.

Хуульчдын үзэж байгаагаар, орчин үед эрүүгийн эрх зүй нь эрх сэргээх эрх зүй гэдэг үзэл баримтлал хөгжиж байна. Авлигатай тэмцэнэ гэдэгт авлигачдыг хатуу цээрлүүлэхтэй зэрэгцээд хохирлыг төлүүлэх, хор уршгийг арилгуулах, алдагдсан хөрөнгийг эргүүлэн авах асуудал чухал болоод байна.¹³

НҮБ-ын “Иргэдийн оролцоотой хууль тогтоох ажиллагааг дэмжих нь төслийн захиалгаар “Баянзүрх консалтинг” хуулийн нөхөрлөл АЭК-ийн 5 дугаар бүлэг /Хөрөнгө

¹⁰ Монгол Улсын мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх үндэсний эрсдэлийн үнэлгээ, 2016 он

¹¹ 2016 оны 12 дугаар сарын 12-ны байдлаар. Эх сурвалж: Авилгалын эсрэг НҮБ-ын Конвенцийн цахим хуудас: <http://www.unodc.org>

¹² Авилгалын эсрэг НҮБ-ын Конвенцийг соёрхон батлах тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2005 оны 43 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹³ Г.Эрдэнэбат. “Шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагаа: Эрх зүйн харилцан туслалцаа, хөрөнгө буцаах асуудал” /Илтгэл/. Авлигын эсрэг үндэсний чуулган. 2017.01.11. Төрийн ордон. УБ.

буцаан олгох/-ийн хэрэгжилтэд үнэлгээ /цаашид АЭК-ийн 5 дугаар бүлгийн хэрэгжилтийн үнэлгээ/¹⁴ хийж, зөвлөмж гаргасан байна.

АЭК-ийн 5 дугаар бүлгийн хэрэгжилтийн үнэлгээ хийх явцад манай улс хөрөнгө буцаан олгох харилцаанд хамаарах эрх зүйн зохицуулалт, түүний хэрэглээ дутмаг, нэгдсэн ойлголт хангалтгүй байсан гэж үзжээ.¹⁵

Үүнийг хуульч, судлаачид мөн ярьж байна: Монгол Улс хөрөнгө өгөх, эргүүлэн авах талаар эрх зүйн зохицуулалт байхгүй, хуулиар зохицуулаагүй чиг үүргийг хууль сахиулах болон шүүх эрх мэдлийн байгууллагууд хийх боломжгүй. Гадаад улсаас нотлох баримт, эд зүйл авч чадах боловч хөрөнгөө буцаан авч чадахгүй. Учир нь, АЭК-ийн дагуу хөрөнгөө буцаан авахын тулд Монгол Улс тухайн хөрөнгийг хурааж авах тухай шүүхийн шийдвэр гаргаж, гадаад улсын холбогдох байгууллагад, банкинд явуулах ба уг шүүхийн шийдвэрт үндэслэж буцаан авна. Ийм учраас **Монгол Улсын хөрөнгө өгөх, эргүүлэн авах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх шаардлагатай** гэсэн байна.¹⁶

Хэдийгээр Монгол Улс 2013 онд Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийг шинэчлэн найруулж баталсан нь мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой болсон. Энэ хуульд зааснаар Монголбанкны дэргэдэх СМА нь “ижил төстэй үйл ажиллагаа эрхэлдэг, нууцлалын байдлаар ижил түвшний, гадаад улсын болон олон улсын байгууллагатай хууль тогтоомжийн хүрээнд **хамтран ажиллана**” гэж заасан.¹⁷

Монгол Улсын хувьд **хууль сахиулах, шүүх эрх мэдлийн байгууллагын мэдээлэлгүй байдал** нь алдагдсан хөрөнгийг эргүүлэн авах нэг бэрхшээл болоод байна. Олон улсын хууль сахиулах байгууллагууд хамтран мэдээлэл солилцож, тэрхүү мэдээлэлдээ тулгуурлан эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлдэг жишиг рүү орсон байна.¹⁸

Тухайлбал, мэдээлэл солилцоо хэр чухал гэдгийг дараах кейсээс үзнэ үү.

¹⁴ Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 5 дугаар бүлгийн (Хөрөнгө буцаан олгох) хэрэгжилтийн нөхцөл байдлын үнэлгээ, зөвлөмж. 2014 он. Эх сурвалж:

http://www.iaac.mn/old/pdf/nub/Convention_5.pdf

¹⁵ Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 5 дугаар бүлгийн (Хөрөнгө буцаан олгох) хэрэгжилтийн нөхцөл байдлын үнэлгээ, зөвлөмж. 2014 он. 12 дахь тал.

¹⁶ Г.Эрдэнэбат. “Шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагаа: Эрх зүйн харилцан туслалцаа, хөрөнгө буцаах асуудал” /Илтгэл/. Авлигын эсрэг үндэсний чуулган. 2017.01.11. Төрийн ордон. УБ.

¹⁷ Ч.Нямсүрэн. Оффшор бүс дэх гэмт явдалтай тэмцэх олон улсын хамтын ажиллагаа. Хууль сахиулах үйл ажиллагаа: онол, практикийн тулгамдсан асуудал. Олон улсын эрдэм шинжилгээний хурлын эмхэтгэл-2. 2016 он. УБ. 520-529 дэх тал.

¹⁸ Ibid

Кейс.

Филиппин Улсын Ерөнхийлөгч асан Фердинанд Маркос АНУ, Швейцарийн банкуудаар дамжуулж эх орноосоо хулгайлсан олон тэрбум долларыг угааж байсныг тус улсын хууль хяналтын байгууллага 20 гаруй жилийн /1986-2006/ турш ажиглажээ.

Фердинанд Маркос бол 1963-1965 онд Филиппин Улсын Сенатын даргын алба хашиж байгаад 1965 онд тус улсын Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон. Тэрээр 1969 онд дахин сонгогдсон байна.

Филиппиний Засгийн газрын тооцоолсноор Маркосын хулгайлсан 1.5 тэрбум ам.долларын буцаан авах байсан боловч АНУ-аас зөвхөн 50 сая хүрэхгүй ам.долларыг буцаан авсан. Швейцар Улсаас буцаан авах 1 тэрбум ам.доллараас Швейцарийн банкуудад Маркос, түүний хамсаатнуудын нэр дээр байршуулсан хадгаламж болох 374 ам.доллар /хүүгийн хамт 658 ам.доллар/-ыг буцаан авсан байна.

Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олж авахад дараах бэрхшээлүүд гарсан байна. Үүнд:

- Маркос болон түүний тойрон хүрээлэгчдийн Филиппин Улсаас хулгайлсан, ашигласан, шамшигдуулсан нийт хөрөнгийн хэмжээг бүрэн тогтоох **мэдээлэл хомс**;
- гадаад улсын Засгийн газрууд Маркосын гадаадад байршуулсан хөрөнгийн талаарх мэдээллийг цуглуулах, баримтжуулах болон хөрөнгө буцаан олгох зэрэгт хойрго хандсан;
- холбогдох банкууд Маркосын мөнгөн хөрөнгө байршиж байсан дансны мэдээллийг нэн даруй мэдээлэх боломжгүй, эсхүл мэдээлэх сонирхолгүй байсан;
- эрүүгийн гэмт хэргийн талаар **эрх зүйн харилцан туслалцааны гэрээ байгуулаагүй**;
- хулгайлагдсан хөрөнгөөр худалдаж авсан үл хөдлөх хөрөнгө нь зээлийн барьцаанд тавигдсан;
- банкны дансан дахь мөнгөн хөрөнгөнд гуравдагч этгээд нэхэмжлэл гаргасан.

Эх сурвалж: Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 5 дугаар бүлгийн (Хөрөнгө буцаан олгох) хэрэгжилтийн нөхцөл байдлын үнэлгээ, зөвлөмж. 2014 он. 12 дахь тал.

АЭК-ийн 5 дугаар бүлгийн хэрэгжилтийн үнэлгээний баг дүгнэснээр үндэсний эрх бүхий байгууллага хоорондын хамтын ажиллагаа, эрх зүйн харилцан туслалцаа нь АЭК-ийн шаардлагын түвшинд хүрээгүй¹⁹, хуульд төрийн байгууллага хоорондын мэдээлэх үүргийг нэн тодорхой заагаагүй, төрийн байгууллага хоорондын хамтын ажиллагаа тааруу байгаа өнөө цагт “төрийн байгууллага хооронд мэдээлэл солилцох боломжтой” хэмээх “малгай дор” амар, хялбар мэтээр төсөөлж ирсэн нь АЭК-ийн хэрэгжилтийг сааруулж байгааг анхааралдаа авч, СМА ба АТГ–д төрийн бусад байгууллагуудаас зайлшгүй илгээх мэдээллийн төрөл нэг бүрийг тодорхойлж, мэдээллийн нэгдсэн сан байгуулах, сангаас мэдээлэл авах ба өөр хоорондоо мэдээлэл солилцох гэрээг байгуулах нь зүйтэй²⁰ гэсэн байна.

Улсын ерөнхий прокурорын 2015 оны А88 тушаалаар²¹ батлагдсан аргачилсан зааврын хүрээнд гадаад улс руу хүсэлт даалгавар явуулах, гадаад улсаас ирсэн хүсэлт даалгаврыг биелүүлэх ажиллагааны хүрээнд энэхүү хөрөнгийг эргүүлэн авах талаар зарим зохицуулалт орсон. Энэхүү аргачилсан зааварт эрүүгийн хэрэгт үзүүлэх эрх зүйн туслалцааг мөрдөн байцаалтын тодорхой ажиллагаа хийлгэх, гэмт этгээдийг болон ялтан шилжүүлэн авах, эсхүл шилжүүлэн өгөх, эрүүгийн хэрэг, нотлох баримт, эд зүйлийг шилжүүлж авах талаар л журамласан байна.²²

¹⁹ Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 5 дугаар бүлгийн (Хөрөнгө буцаан олгох) хэрэгжилтийн нөхцөл байдлын үнэлгээ, зөвлөмж. 2014 он. 46 дахь тал.

²⁰ Мөн тэнд. 43 дахь тал.

²¹ Ерөнхий прокурорын 2015 оны 08 сарын 11 өдрийн “Аргачилсан заавар, эрх зүйн хэлбэрийн загвар батлах тухай” А/88 дугаар тушаал.

²² Г.Эрдэнэбат. “Шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагаа: Эрх зүйн харилцан туслалцаа, хөрөнгө буцаах асуудал” /Илтгэл/. Авлигын эсрэг үндэсний чуулган. 2017.01.11. Төрийн ордон. УБ.

Орчин үед оффшорын бүс дэх мөнгөн хөрөнгийг ил болгох арга хэмжээнээс²³ гадна олон улс орнууд татварын хууль тогтоомжоор оффшор ашиглах хязгаарлалт тогтоож байна.²⁴

Тухайлбал, ОХУ-д 2013-2014 онд гадаад улсууд буюу оффшор бүсэд хадгалагдаж байгаа хөрөнгийг өөрийн оронд буцаах үйл ажиллагаа идэвхжсэн. Тухайлбал, 2014 оны 11 дүгээр сарын 18-ны өдөр оффшорт хадгалагдаж байгаа мөнгөн хөрөнгийг эргүүлэн татах буюу татвар төлөгч нь гадаадын компанид оролцоотой болсон талаараа заавал мэдэгдэх үүргийг Татварын хуульд²⁵ 2014 онд өөрчлөлт оруулах замаар зохицуулах болсон. Энэ хуулийн өөрчлөлтийн дагуу оффшор компанийн ашгийн татварын механизмыг бий болгосон.

АНУ, Европын холбооны санхүүгийн байгууллага нь оффшор капитал оролцсон бүхий л хэлцэлд хяналт тавьж байна. Зарим улс орон оффшор компаниудын үйл ажиллагаанаас үүдсэн татварын алдагдлыг буруулах талаар тусгай хууль тогтоомж батлан хэрэгжүүлж байна. Герман Улс нь Швейцар улстай Германаас Швейцарт урсан орсон хөрөнгөнөөс нэмэлт татвар авах тухай хэлцэл байгуулжээ.

Гэвч нэг улсын хуулийн болон санхүүгийн хяналтын байгууллага дангаараа оффшор бүсийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, хөрөнгө мөнгө үнэт зүйлс гадаадад дүрвэх урсгалыг хааж чадах эсэх асуудал эргэлзээтэй байна. Иймд тухайн бүс нутагт үйлдэж байгаа гэмт хэргийг илрүүлэхэд хамтын ажиллагааны шинэ хэлбэр, арга замыг эрж хайхад хүргэж байна. Орчин үеийн гэмт явдалтай тэмцэх мэдээлэл-техникийн чиглэл нь дунд оффшор бүсэд үйлдэх гэмт хэрэгтэй тэмцэх (тагнуулын аналитик болон компьютерын) цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийг онцлон тэмдэглэж байна.²⁶

Хөрөнгө буцаан олгох талаарх АНУ, БНХАУ-ын туршлага²⁷

Америкийн Нэгдсэн Улс

АНУ-ын туршлагаас үзвэл, тус улс нь НҮБ-ын Хил дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг болон Авлигын эсрэг конвенцийг хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд одоогоор 70 гаруй улс, газар нутагтай эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх хэлэлцээр /Mutual Legal Assistance Treaties/ байгуулж хамтран ажиллаж байна.

Түүнээс гадна БНХАУ-тай Эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх гэрээ /Mutual Legal Assistance Agreement/, Их Британи, Нидерланд, Сингапур зэрэг орнуудтай Мансууруулах бодисоос олсон хөрөнгийг хураах болон Харилцан хуваалцах /share/ гэрээ тус тус байгуулжээ. Мөн Канад, Кайманы арлууд, Колумб, Эквадор, Ямайка, Мексик болон Монако улсуудтай Хөрөнгө хуваалцах гэрээ байгуулсан.

АНУ-ын Санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх сүлжээ нь дэлхийн 47 улс орны СМА-тай санамж бичиг байгуулан хамтарч ажиллаж байна.

²³ 1) Татварын бүсийн “хар жагсаалт” үйлдэх (гадаадын ихэнх улс орнууд оффшорын бүсийн байгууллагатай тэмцэх зорилгоор санхүүгийн гүйлгээнд онцгой хяналт тавихын тулд хар жагсаалт гэж нэрийдэх бүсийн нэрсийг тодорхойлно); 2) үндэсний банкны тогтолцооны хяналтаар банкны нууцлалын тогтолцоог эвдэх, устгах; 3) оффшор төвүүдэд улс төрийн дарамт шахалт үзүүлэх; 4) хэл амаа ололцохгүй байгаа бүсийн эсрэг тодорхой хориг тавих. **Эх сурвалж:** Ч.Нямсүрэн. Оффшор бүс дэх гэмт явдалтай тэмцэх олон улсын хамтын ажиллагаа. Хууль сахиулах үйл ажиллагаа: онол, практикийн тулгамдсан асуудал. Олон улсын эрдэм шинжилгээний хурлын эмхэтгэл-2. 2016 он. УБ. 526 дахь тал.

²⁴ Ч.Нямсүрэн. Оффшор бүс дэх гэмт явдалтай тэмцэх олон улсын хамтын ажиллагаа. Хууль сахиулах үйл ажиллагаа: онол, практикийн тулгамдсан асуудал. Олон улсын эрдэм шинжилгээний хурлын эмхэтгэл-2. 2016 он. УБ. 520-529 дэх тал..

²⁵ ФЗ О внесении изменений в части первую и вторую Налогового кодекса Российской Федерации и в Федеральный закон "О внесении изменений в части первую и вторую Налогового кодекса Российской Федерации от 15.02.2016 N 32-ФЗ.

²⁶ Ч.Нямсүрэн. Оффшор бүс дэх гэмт явдалтай тэмцэх олон улсын хамтын ажиллагаа. Хууль сахиулах үйл ажиллагаа: онол, практикийн тулгамдсан асуудал. Олон улсын эрдэм шинжилгээний хурлын эмхэтгэл-2. 2016 он. УБ. 520-529 дэх тал.

²⁷ Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 5 дугаар бүлгийн (Хөрөнгө буцаан олгох) хэрэгжилтийн нөхцөл байдлын үнэлгээ, зөвлөмж. 2014 он. 14-20 дахь тал.

Тус улсын Засгийн газар нь хулгайлагдсан хөрөнгийг илрүүлж, хууль ёсны эзэмшигчид нь буцаах сонирхол байгаа гэдгээ албан ёсоор илэрхийлэхийн хамт хулгайлагдсан хөрөнгөө нэхэмжлэхийг бусад орны засгийн газруудад уриалж байна.

Гэсэн хэдий ч нүсэр хууль тогтоомж, төрийн байгууллагуудын тоолж барашгүй шат дамжлага, банк, санхүүгийн байгууллагуудын харилцагчийн нууц хадгалалтын хэт хатуу тогтолцоо зэрэг олон хүчин зүйлсээс шалтгаалан хөрөнгө буцаах ажиллагаа маш их хугацаа шаарддаг болохыг Филиппин Улс нь огцорсон ерөнхийлөгч Фердинанд Маркос, түүний төрөл садан болон найз нөхөд, хамтран зүтгэгч нарын хулгайлсан хөрөнгийг буцаах кейсээс харж болно. Филлиппины Засгийн газар хүсэлтээ анх 1986 онд АНУ-ын Засгийн газарт гаргаж байжээ²⁰.

Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс

БНХАУ нь хөрөнгө буцаах олон улсын ажиллагааны хүрээнд НҮБ-ын хэд хэдэн конвенц, тэр дундаа НҮБ-ын Авлигын эсрэг конвенцид нэгдэн орсон бөгөөд эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх гэрээг дэлхийн 50 оронтой байгуулсан.

Тус улс нь хөрөнгө буцаах асуудлаар дараах зарчмыг баримталдаг байна. Үүнд:

- Эрх зүйн үндэслэл: БНХАУ-ын нэгдэж орсон олон улсын конвенц болон эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх гэрээний дагуу хөрөнгө буцаах хүсэлтийг хүсэлт гаргаж буй орон хүргүүлнэ. Дээрх нөхцөл бүрдээгүй бол харилцан ашигтай байх зарчмыг үндэслэн гэрээ байгуулах, эсхүл дотоодын хүчин төгөлдөр хууль, дүрэм журмуудыг мөрдлөг болгоно.

- Албан ёсны ажиллагаа:

I алхам: Хүсэлт гаргаж буй тал нь БНХАУ-ын эрх бүхий төв байгууллагад эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх хүсэлт гаргана;

II алхам: БНХАУ-ын эрх барих төв байгууллага холбогдох хууль хяналтын байгууллагуудтай хамтран уг хүсэлт нь БНХАУ-ын эрх зүйн зарчим, улс орны ашиг сонирхлыг зөрчиж буй эсэх, хүсэлтийг хүлээж авахгүй байх үндэслэл байгаа эсэх зэргийг шалгасны үндсэн дээр хариу тоот илгээнэ;

III алхам: Хоёр талт гэрээ, олон улсын конвенц болон өөрийн дотоодын хуулийн хүрээнд хүсэлтэд өгөгдсөн мэдээллийн дагуу холбогдох байгууллагууд нь хөрөнгийг илрүүлнэ;

IV алхам: БНХАУ-ын Эрүүгийн хууль болон Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн дагуу илрүүлсэн хөрөнгийг царцааж битүүмжлэх ажиллагаа явагдана;

V алхам: Нэгэнт хөрөнгийг царцааж битүүмжилсний дараа хүсэлт гаргаж буй тал хөрөнгийг хураах албан ёсны хүсэлт, шүүхийн шийдвэрийн хуулбарыг хятадын талын төв байгууллагад илгээнэ. Төв байгууллага нь эцсийн шийдвэрийг гаргахаас өмнө уг баримтуудыг холбогдох байгууллагууд руу шилжүүлж хянуулна. Буцаах хөрөнгийг талууд харилцан хувааж, хуваарилах зарчим баримтлах тохиолдолд дээр дурдсан олон улсын болон хоёр-талт гэрээ, хэлэлцээр, конвенци баримтлах, эсхүл харилцан хэлэлцсэний дагуу гэрээ байгуулах боломжтой;

Бусад төрлийн ажиллагаа: Тодорхой хэргийн төрөл, хамрах цар хүрээгээс шалтгаалан хүсэлт гаргагч тал нь илүү албан бус арга буюу цагдаагийн байгууллага, авлигатай тэмцэх газар зэрэгт шууд хүсэлт гаргах аргаар хамтран ажиллаж болдог.

Хүсэлт гаргагч талын **шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийг үндэслэл** болгох буюу тухайн хөрөнгийг эзэмшигч нь шүүхээр ял шийтгүүлсэн байх ёстой бөгөөд хүсэлт нь dual criminality²⁸-ийн зарчимд нийцэх ёстой. Хүсэлтэд дурдсан хэргийн зүйлчлэл нь dual criminality-ийн зарчимд нийцэхгүй байх тохиолдолд БНХАУ-ын хүчин төгөлдөр хуулийг судалж, тэдгээрт нийцүүлэх арга хэмжээ авахыг холбогдох зааварчилгаанд зөвлөсөн байна.

²⁸ P.R. China has not created an offense of bribery of foreign public officials, nor does it impose criminal liability against legal persons for corruption.

Хөрөнгө буцаах ажиллагааг хоёр болон олон талт олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, конвенц, харилцан эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх гэрээний дагуу буцаана. Энэ төрлийн гэрээ хэлэлцээр байгуулаагүй бол тухайн хэрэг дээр талууд харилцан тохиролцох боломжтой.

Хүсэлт гаргагч тал нь банкны дансны дугаар, трастын аукцион зэрэг үл хөдлөх хөрөнгийг хэрхэн шилжүүлэх талаарх мэдээллийг БНХАУ-ын эрх бүхий төв байгууллагад албан ёсоор өгнө.

Энэхүү зааварчилгааны дагуу бусад орнууд БНХАУ-д байгаа хулгайлагдсан хөрөнгийг нэхэмжлэн буцааж авах боломжтой бөгөөд БНХАУ нь өөрөө хэрхэн бусад улсуудаас өөрийн хөрөнгийг нэхэмжилж байгаа тухай мэдээлэл хомс байсан байна.

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

AML/CFT	МУТСТ	Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх
APG	АНДМУТБ	Ази, Номхон далайн мөнгө угаахтай тэмцэх бүлэг
CFATF	Caribbean Financial Action Task Force	Карибын тэнгисийн орнуудын бүлэг
EAG	Eurasian Group	Евразийн орнуудын бүлэг
ESAAMLG	Eastern and Southern Africa Anti-Money Laundering Group	Зүүн болон Өмнөд Африкийн орнуудын бүлэг
FATF	ФАТФ	Олон улсын санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага
FIU	СМА	Санхүүгийн мэдээллийн алба
FSRB	ФТБНБ	ФАТФ-ын төрлийн бүс нутгийн байгууллага
GABAC	Task Force on Money Laundering in Central Africa	Төв Африкийн орнуудын бүлэг
GAFILAT	Financial Action Task Force of Latin America	Латин Америкийн орнуудын бүлэг
GIABA	Inter-Governmental Action Group against Money Laundering in West Africa	Баруун Африкийн орнуудын бүлэг
IMF	ОУВС	Олон улсын валютын сан
INTERPOL	Интерпол	Олон улсын эрүүгийн цагдаагийн байгууллага
MENAFATF	Middle East and North Africa Financial Action Task Force	Ойрх дорнод болон Хойд Африкийн орнуудын бүлэг
MONEYVAL	Council of Europe Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism	Европын орнуудын бүлэг
OECD	ЭЗХАХБ	Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага
Palermo Convention	Палермогийн конвенц	Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх 2000 оны Палермогийн конвенц
Terrorist Financing Convention	Терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх конвенц	Терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай 1999 оны конвенц
UN	НҮБ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага
UNCAC	АЭК	Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенц
UNODC	НҮБ-ын МБГХТА	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба
UNSCR	НҮБ/АЗ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Аюулгүйн Зөвлөлийн тогтоол
Vienna convention	Венийн конвенц	НҮБ-ын Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг 1988 оны конвенц
WB	ДБ	Дэлхийн банк

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 5 дугаар бүлгийн (Хөрөнгө буцаан олгох) хэрэгжилтийн нөхцөл байдлын үнэлгээ, зөвлөмж. 2014 он. Эх сурвалж: http://www.iaac.mn/old/pdf/nub/Convention_5.pdf
- Г.Эрдэнэбат. “Шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагаа: Эрх зүйн харилцан туслалцаа, хөрөнгө буцаах асуудал” /Илтгэл/. Авлигын эсрэг үндэсний чуулган. 2017.01.11. Төрийн ордон. УБ.
- Ерөнхий прокурорын 2015 оны 08 сарын 11 өдрийн “Аргачилсан заавар, эрх зүйн хэлбэрийн загвар батлах тухай” А/88 дугаар тушаал.
- Ф3 О внесении изменений в части первую и вторую Налогового кодекса Российской Федерации и в Федеральный закон "О внесении изменений в части первую и вторую Налогового кодекса Российской Федерации от 15.02.2016 N 32-ФЗ.
- Ч.Нямсүрэн. Оффшор бүс дэх гэмт явдалтай тэмцэх олон улсын хамтын ажиллагаа. Хууль сахиулах үйл ажиллагаа: онол, практикийн тулгамдсан асуудал. Олон улсын эрдэм шинжилгээний хурлын эмхэтгэл-2. 2016 он. УБ.
- Money Laundering and Financial Risk Management in Latin America, with Special Reference to Mexico* Willy Zapata Sagastume., Juan Carlos Moreno-Brid and Stefanie Garry. Economía: teoría y práctica, 2016, vol. 44, issue 1
http://econpapers.repec.org/article/etyjournal/v_3a44_3ay_3a2016_3ai_3a1_3ap_3a9-50.htm
- P.R. China has not created an offense of bribery of foreign public officials, nor does it impose criminal liability against legal persons for corruption.
<http://criminology.mn/print.php?id=187&lang=1>
- http://masd.mn/wp-content/uploads/files/18.Money_laundering_updated_%D0%A2%D3%A9%D0%BC%D3%A9%D1%80%D0%B1%D0%B0%D1%82.pdf.
- <http://star.worldbank.org/star/about-us/our-vision>
- <http://www.gia.gov.mn/articles/medee/1249>
- https://www.mongolbank.mn/documents/cma/20161025_risk_assessment.pdf.
- <https://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/1999/928.htm>
- <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html>
- <http://resource3.sodonvision.com/shuuh/file/2014/4/5zfdq85vyutwl0l0ledafwrrw/%D0%9C%D3%A8%D0%9D%D0%93%D3%A8%20%D0%A3%D0%93%D0%90%D0%90%D0%A5%20%D0%93%D0%AD%D0%9C%D0%A2%20%D0%A5%D0%AD%D0%A0%D0%AD%D0%93.pdf>.
- <http://inpra.in/2014/09/04/new-development-bank-shielding-tackling-corruption/>
- <http://sfmagazine.com/post-entry/april-2015-global-fight-against-tax-evasion/>
- <http://www.caymanfinancialreview.com/2017/02/01/the-impact-of-the-panama-papers/>
- <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/12/the-money-machine-how-a-high-profile-corruption-investigation-fell-apart>
- <http://pubdocs.worldbank.org/en/824561427730120107/AML-Module-5.pdf>.

ХАВСРАЛТ